

Strategii didactice utilizate în procesul de predare – învățare – evaluare la istorie

Etimologic, cuvântul *strategie* provine din grecescul „strategos” și reprezintă titulatura unuia din cei 10 magistrați supremi aleși în Grecia antică, unde organizarea se făcea prin strategii, comandanții militari ai cetăților. Strategia reprezintă, deci, capacitatea strategului de a comanda, „arta de a conduce un război”.

În sens educațional, strategiile didactice sunt ansambluri de metode, mijloace și procedee didactice subordonate obiectivelor, pentru realizarea situației de învățare specifice unui anumit demers didactic.

Predarea implică gândire strategică, ceea ce face posibilă stăpânirea cu succes a situațiilor de instruire (Cucoș, 2001).

Strategia didactică reprezintă un sistem complex și coerent de mijloace, metode, materiale și alte resurse educaționale care vizează atingerea unor competențe. Aceasta ocupă un loc central în cadrul activității didactice, deoarece proiectarea și organizarea lecției se realizează în funcție de decizia strategică a profesorului.

Caracteristici ale strategiei didactice:

- ✓ implică pe cel care învață în situații specifice de învățare;
- ✓ raționalizează și aduce conținutul instruirii la nivelul/particularitățile psihoindividuale;
- ✓ creează premise pentru manifestarea optimă a interacțiunilor dintre celelalte componente ale procesului de instruire;
- ✓ presupune combinarea contextuală, originală, unică, uneori a elementelor procesului instructiv-educativ.

Metodele didactice - sunt un element de bază al strategiilor didactice, aflându-se în strânsă relație cu mijloacele de învățământ și cu modalitățile de grupare a elevilor. De aceea, opțiunea pentru o anumită strategie didactică condiționează utilizarea unor metode de învățământ specifice.

Strategiile didactice - sunt puse în practică la ora de istorie prin intermediul metodelor de predare - învățare - evaluare, care se clasifică astfel:

- ✓ informative;
- ✓ activ-participative;
- ✓ de studiu individual;
- ✓ de verificare și evaluare.

Profesorul gândește strategia didactică pas cu pas pentru a asigura dobândirea competențelor specifice de către elevi, alegând între diverse combinații de metode, tehnici și procedee de instruire și autoinstruire, mijloace de învățământ, forme de organizare a elevilor.

Ca profesor de istorie, m-am documentat și am experimentat tot felul de metode didactice care să-i determine pe elevii mei să învețe mai ușor, mai mult și mai bine. Trebuie să mărturisesc că nu toate metodele s-au dovedit eficiente. Pe unele le aplic deja la oră, altele nu prea se adaptează la cerințele orei de istorie sau nu empatizează cu elevii, acest lucru datorându-se nivelului de receptivitate al colectivului de elevi. Profesorul trebuie să simtă pulsul clasei și să se adapteze la nevoile și particularitățile fiecărui colectiv de elevi.

Metodele pe care le voi prezenta nu reprezintă decât o parte din multitudinea de metode pe care le oferă cu generozitate pedagogia modernă. Selecția pe care am făcut-o a respectat principiul frecvenței, al aplicabilității și al gradului de stimulare a creativității istorice.

Brainstorming - metodă de stimulare a creativității prin care elevii sunt încurajați să emită spontan toate ideile pe care le au în legătură cu o anumită temă. Având la bază principiul „cantitatea generează calitate”, metoda poate fi productivă din punct de vedere creativ, dacă se respectă următoarele etape:

- ✓ Prezentarea temei și a sarcinii;
- ✓ Solicitarea exprimării spontane, rapide a tuturor ideilor, legate de temă sau de situația - problemă enunțată, fiind interzise observațiile negative;
- ✓ Anunțarea timpului necesar rezolvării problemei;
- ✓ Încurajarea elevilor să-și împărtășească ideile legate de temă;
- ✓ Consemnarea tuturor ideilor pe tablă sau flipchart.

Aplicație: În cadrul lecției „Evoluții specifice ale regimului comunist (1945 - 1989)”, la clasa a VIII-a poate fi utilizată metoda brainstorming la începutul predării noilor cunoștințe, când profesorul îi întreabă pe elevi ce reprezintă pentru ei regimul comunist. Pe o coală de flipchart, elevii vor lipi post-it-uri cu ideile lor. După încheierea timpului de lucru, când nu mai apar sugestii, grupul își va îndrepta atenția asupra întregii liste, clarificând ideile care au fost notate și puse în discuție. Este momentul în care se vor elimina sugestiile prea îndrăznețe și care nu sunt îndeajuns de pertinente. Se face și o evaluare a sesiunii de brainstorming și a contribuției fiecărui participant.

Metoda cubului - presupune tratarea unei teme, a unei situații din mai multe perspective, permițând explorarea complexă a respectivului subiect prin descriere, comparare, asociere, analiză, aplicare, argumentare. Metoda oferă elevilor posibilitatea de a-și dezvolta competențele necesare

unor abordări complexe. Se realizează un cub pe ale cărui fețe se notează: **descrie, compară, analizează, asociază, aplică și argumentează.**

Metoda cubului se pretează activității pe grupe de nivel, permițând abordarea diferențiată în funcție de potențialul și ritmul de învățare al elevilor.

Aplicație: Pentru evaluarea și consolidarea cunoștințelor la clasa a VII-a, dobândite pe parcursul unității de învățare „Al doilea război mondial”, poate fi utilizată metoda cubului. Clasa este împărțită în șase grupe de elevi, fiecare grupă urmând să examineze tema, din perspectiva uneia dintre cerințele înscrise pe fețele cubului:

- ✓ **Grupa 1 Istoricii: Descrie** contextul economic, social și politic în care izbucnește „Al Doilea Război Mondial”;
- ✓ **Grupa 2 Temerarii: Compară** ideologia nazistă și cea comunistă, identificând asemănări și deosebiri;
- ✓ **Grupa 3 Cutezătorii: Asociază** date, lupte semnificative și evenimente istorice pe o axă cronologică;
- ✓ **Grupa 4 Exploratorii: Aplică** cunoștințele dobândite la chimie și biologie pentru a explica efectele devastatoare ale bombei atomice, asupra mediului înconjurător;
- ✓ **Grupa 5 Analistii: Analizează** consecințele și impactul celui de-al Doilea Război Mondial asupra lumii contemporane;
- ✓ **Grupa 6 Filosofii: Argumentează** - pro și contra deciziei SUA de utilizare a bombei atomice.

După expirarea timpului de lucru fiecare echipă va afișa și va prezenta posterul realizat în fața clasei.

Metoda Philips 6-6 este similară brainstormingului, diferența constând în limitarea discuției celor 6 membri la 6 minute.

Etape:

1. Constituirea grupurilor de câte 6 elevi;
2. Lansarea temei sau problemei ce urmează a fi dezbătută de fiecare grup separat;
3. Desfășurarea discuțiilor în cadrul grupului timp de 6 minute;
4. Colectarea soluțiilor elaborate - conducătorii fiecărui grup expun ideile la care au ajuns membrii grupului;
5. Discuția colectivă este urmată de decizia colectivă în ceea ce privește soluția finală, pe baza ierarhizării variantelor pe tablă.

6. Încheierea discuției se face în urma prezentării din partea profesorului a concluziilor privind participarea la desfășurarea activității și a eficienței demersurilor întreprinse.

Aplicație: În cadrul lecției „**Primul Război Mondial**”, la clasa a VII-a poate fi utilizată metoda Philips 6-6 la începutul predării noilor cunoștințe, când li se cer elevilor „Argumente pro și contra privind rolul atentatului de la Sarajevo în declanșarea Primului Război Mondial”.

Eseul de 5 minute - este o modalitate eficientă de a încheia ora, pentru a-i ajuta pe elevi să-și adune ideile legate de tema lecției și pentru a-i da profesorului o idee mai clară despre ce s-a întâmplat, în plan intelectual, în acea oră.

1. Se cere elevilor să scrie un mic eseu în care să prezinte un lucru pe care l-au învățat în ora respectivă și să formuleze o întrebare pe care o au în legătură cu aceasta.
2. Se strâng eseurile pe măsură ce elevii au terminat.
3. Trecerea rapidă în revistă și un comentariu preliminar cu inventarierea întrebărilor.

Aplicație: Pentru evaluarea și consolidarea cunoștințelor din cadrul lecției „**Geto-dacii**”, la clasa a V-a, poate fi utilizat eseu de 5 minute: Compune în aproximativ 5 minute, un text de 5-10 rânduri despre modul de viață al geto-dacilor și completează-l, la final, cu o întrebare pe care ai dori să o formulezi în legătură cu aspectul prezentat în scris.

Copacul ideilor - este o metodă grafică, asemănătoare ciorchinului, diferit fiind doar modul de dispunere al ideilor sub forma unui copac cu ramificații. Pe tablă este afișată o foaie A3 și o fișă pentru fiecare pereche. Se desenează un arbore cu următoarele componente: sol, rădăcină, trunchi, scorbură, ramurile, frunze, măr.

Aplicație: Pentru reactualizarea cunoștințelor lecției „**Războiul Rece**”, la clasa a VII-a, poate fi utilizată metoda copacul ideilor:

- **Solul** - Întâlnirea din timpul celui de-al Doilea Război Mondial între Stalin și Churchill, când au împărțit „pe un petic de hârtie” Europa de E și de S-E;
- **Radăcina** - Cauzele care au declanșat „Războiul Rece”;
- **Trunchiul** - Părțile implicate în acest conflict;
- **Scorbura** - Definierea problemei care a cauzat conflictul;
- **Ramurile** - Personalități implicate în conflict;
- **Frunzele** - Principalele crize ale războiului rece;
- **Mărul** - Rezolvarea conflictului.

După ce se scriu ideile, se stabilesc conexiunile dintre ele, rezultând o imagine asemănătoare cu ramurile unui copac. Se recomandă în special pentru evidențierea unor aspecte pozitive / negative, în cadrul lecțiilor de istorie.

Cvintetul - este o poezie de cinci versuri, care rezumă informațiile încercând să surprindă esențialul, dar și nuanțele unei noțiuni, idei complexe. Solicită capacitatea de sinteză și de exprimare concisă în legătură cu un conținut învățat. Introducerea cvintetului necesită prezentarea regulilor întregii clase.

Aplicație: În cadrul lecției „**Statul roman: războaie și expansiune teritorială**” la clasa a V-a poate fi aplicat cvintetul, ca activitate de învățare la fixarea cunoștințelor:

Primul vers e reprezentat de un singur cuvânt – reprezintă titlul și precizează printr-un substantiv subiectul (ex. **Roma**);

Al doilea vers este alcătuit din *două cuvinte*, două adjective care descriu subiectul **ex. impunătoare, falnică**);

Al treilea vers conține *trei cuvinte* care exprimă acțiuni, verbe la gerunziu, (**ex. cutezând, hotărând, conducând**);

Al patrulea vers este format din patru cuvinte care exprimă sentimentele elevului față de subiectul în cauză (**ex. Este o cetate puternică**);

Al cincilea vers este format dintr-un cuvânt care exprimă esența problemei (**ex. glorie**).

Creioanele la mijloc- este o metodă eficientă de învățare prin colaborare, care se bazează pe implicarea tuturor elevilor. Sunt necesare mai multe etape premergătoare și respectarea unor reguli:

- Realizarea grupurilor
 - profesorul realizează grupuri de maxim 7 elevi;
- Enunțarea sarcinilor de învățare:
 - se prezintă temele de studiu;
 - se prezintă regulamentul: cine a prezentat pune creionul jos și nu mai are dreptul să reia cuvântul!
 - după prezentarea ideilor elevul pune creionul la mijloc, ceea ce înseamnă că a terminat;
 - elevii nu au voie să revină după ce au pus creionul jos și să continue să scrie (Time out!);
 - toți elevii sunt egali, au șanse egale și timp de lucru egal.
- Învățarea prin cooperare
 - toți elevii dintr-un grup colaborează pentru rezolvarea cerințelor;
- Prezentarea

- elevii prezintă materialele realizate de grup într-un produs final;
- Evaluarea
- profesorul poate evalua activitatea grupului în fața clasei.

Aplicație: În cadrul lecției „**Inventarea scrierii - de la pictograme la alfabet**” la clasa a V-a poate fi utilizată metoda *Creioanele la mijloc* în momentul predării noilor cunoștințe.

Profesorul organizează copiii pe grupuri și prezintă temele de lucru pentru fiecare grupă:

Prezențați tipurile de scriere:

Grupa 1- Scrierea cuneiformă

Grupa 2- Scrierea hieroglifică

Grupa 3- Scrierea alfabetică

Grupa 4- Scrierea chineză

Grupa 5- Opere literare ale popoarelor Orientului antic.

Toți elevii dintr-un grup colaborează pentru rezolvarea cerințelor, își aduc contribuția la produsul final și devin piese importante în rezolvarea cerinței, după care prezintă materialele realizate de grup.

Strategia jocului este în esență o strategie euristică, de combinare, relaționare, de interpretare a experienței copiilor (cunoștințe, capacități, deprinderi) și de descoperire a noului.

Jocul de rol este o metodă de învățare activă, bazată pe explorarea experienței participanților, oferindu-le un scenariu în care fiecare persoană are un anumit rol de jucat (Alexandra Raykova).

Jocul de rol dezvoltă limbajul, exersează memoria, încurajează copiii să-și exprime singuri trăirile, ideile, chiar să utilizeze texte gata construite, urmărind socializarea, formarea spiritului de echipă, empatia. În cadrul unei teme istorice, aduce copilul aproape de personajele istorice, de trăirile și sentimentele acestuia, ca urmare realizează o conectare la perioada istorică și evenimentele corespunzătoare acesteia. Dramatizarea este o metodă de simulare a realității, un exercițiu intelectual.

Aplicație : În cadrul lecției „**Reformele lui Alexandru Ioan Cuza**”, la clasa a VIII-a, poate fi utilizat jocul de rol. Profesorul prezintă, pe fișă de lectură, întâmplarea cu ocaua mică și ocaua mare din vremea domniei lui Cuza. Surprinde doar întâmplarea dintre negustor și cumpărător (domnitorul deghizat). La nivelul grupului de maxim 5 elevi, se lecturează fișa, individual și în grup. Se stabilesc rolurile: 1 elev negustorul, 1 elev domnitorul deghizat în cumpărător, 2 elevi naratori și 1 elev susținătorul domnitorului. Se joacă sceneta lecturată pe fișă.

Strategia didactică este modalitatea eficientă prin care profesorul îi ajută pe elevi să accedă la cunoaștere și să-și dezvolte capacitățile intelectuale, priceperile, deprinderile, aptitudinile, sentimentele și emoțiile, personalitatea în tot ansamblul ei.

„Învățarea istoriei prin ora de istorie este cunoscută sub numele de lecție de istorie. Numai un bun profesor de istorie poate transforma ora de istorie, într-o adevărată lecție de istorie. Lecția de istorie bună, este cea care se adresează deopotrivă minții, cât și sufletului elevului”.

Bibliografie

- Booth A., „*Învățarea activă în domeniul istoriei și științelor sociale*”, Cluj Napoca, 2000;
Cerghit I, „*Metode de învățământ*”, E.D.P., București,1997;
Cucoș C., „*Pedagogie*”, Ed.Polirom, Iași, 2006;
Iuțiș, Gh., Pânzariu, A., Iriciuc,V., „*Istorie .Ghid pentru studenți și profesori debutanți*”, Iași, 2005;
Păcurari, O., Țârcă, A., Sarivan , L., „*Strategii didactice inovative - suport de curs*”, București, 2003.

Prof. Emilean Anisia
Școala Gimnazială Nr. 12 Tulcea